

ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ซ้อ (สโจ) บ้านทุ่งนา
อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี
Cultural Capital for the Development of the Chung
(Saoch) Ethnic Community in Ban Thung Na,
Si Sawat District, Kanchanaburi Province

นพรัตน์ ไชยชนะ^{1*} และรจนา นิลมานนท์²

Nobparat Chaichana^{1*}, and Rojana Nilmanon²

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี 71190

² โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี 71190

¹ Faculty of Humanities and Social Science, Kanchanaburi Rajabhat University, 71190, Thailand

² The demonstration school of Kanchanaburi Rajabhat university, Kanchanaburi Rajabhat University, 71190, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: Chimmanee@kru.ac.th

(Received: June 13, 2024; Revised: October 18, 2024; Accepted: November 11, 2024)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพชุมชน 2) เพื่อสังเคราะห์ทุนวัฒนธรรม และ 3) ค้นหาแนวทางพัฒนาทุนวัฒนธรรมชุมชนชาติพันธุ์ซำฮ่งบ้านทุ่งนา อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประยุกต์วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลแบบเจาะจง 3 กลุ่ม จำนวน 45 คน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านทุ่งนามีทุนชุมชนในหลายมิติ ได้แก่ ทุนพื้นฐาน ทุนธรรมชาติ ทุนมนุษย์ และทุนวัฒนธรรม เป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ซำฮ่งจำแนกได้เป็น 3 ประเภทหลัก คือ 1) ทุนวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในกาย เช่น ทักษะ ความรู้ และการปฏิบัติที่สืบทอดผ่านร่างกาย 2) ทุนวัฒนธรรมที่ถูกสถาปนาอย่างเป็นทางการในรูปแบบของพิธีกรรมและประเพณี และ 3) ทุนวัฒนธรรมในรูปของวัตถุซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ การนำทุนวัฒนธรรมมาใช้ได้ 5 ประการ ได้แก่ (1) การใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน (2) การนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (3) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน (4) การเสริมสร้างสำนึกรักถิ่นตน และ (5) การนำทุนวัฒนธรรมไปพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวทางเหล่านี้สามารถช่วยให้ชุมชนใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างเต็มที่เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ซำฮ่ง ทรัพยากรวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to 1) study the context and potential of the community, 2) synthesize cultural capital, and 3) find ways to develop the cultural capital of the Chung ethnic community in Ban Thung Na, Srisawat District, Kanchanaburi Province. The research employed qualitative methods, applying anthropological research and participatory research methods. Data were collected from three targeted groups, totaling 45 individuals. The research findings revealed that the Ban Thung Na community possessed community capital in various dimensions, including basic capital, natural capital, human capital, and cultural capital, which were essential resources for community development. The cultural capital of the Chao Ung ethnic group could be categorized into three main types: 1) cultural capital embedded in the body, such as skills, knowledge, and practices passed down through physical experience, 2) cultural capital institutionalized in the form of rituals and traditions, and 3) cultural capital in the form of tangible objects, which could be utilized to create economic value. There were five ways to utilize cultural capital: (1) using cultural capital for community development, (2) leveraging cultural identity to add economic value, (3) creating learning processes within the community, (4) fostering a sense of local pride, and (5) developing cultural capital into a creative economy. These approaches could help the community fully utilize its cultural resources to create economic opportunities and foster sustainable community development.

Keywords: Development, Cultural Capital, Chung Ethnic, Cultural Resources

บทนำ

การศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ซอ (สโจ) หรือที่เรียกในลักษณะสากลว่า Chung (Saoch) นั้นมีความสำคัญในเชิงภาษาศาสตร์และวัฒนธรรม โดยกลุ่มชาติพันธุ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic languages) งานวิจัยทางภาษาศาสตร์และชาติพันธุ์วิทยาในภูมิภาคนี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดและทำความเข้าใจเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภาษาในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ซอ อาทิการศึกษาของ Sidwell [1] ในงานวิจัยเรื่อง Austroasiatic Languages Language Isolates ได้กล่าวถึงกลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกซึ่งครอบคลุมกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีความเป็นไปได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ซออาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับทางภาษานี้ งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ โดยการศึกษาวิจัยในมิติต่าง ๆ เช่น ภาษา ประวัติศาสตร์ และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ งานวิจัยจาก National Library of Cambodia [2] ในหัวข้อ Ethnographic Studies of the Khmer Loeu ได้ทำการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานใกล้เคียงกับกลุ่มชาติพันธุ์ซอ ซึ่งช่วยเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในบริเวณนี้ โดยเฉพาะในบริบททางชาติพันธุ์วิทยาและการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม และงานวิจัยของ Institute of Language and Culture for Rural Development, Mahidol University [3] ในหัวข้อ Ethnolinguistic Profile of Minority Groups in Thailand ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์และภาษาที่พูดในประเทศไทย โดยเน้นการพัฒนาความเข้าใจทางภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ซึ่งรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ซอ หนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในด้านวัฒนธรรมและการใช้ภาษา

กลุ่มชาติพันธุ์ซอ (Saoch) มีการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ช่วงต้นทศวรรษที่ 1830 กลุ่มชาติพันธุ์ซอบางส่วนถูกกวาดต้อนโดยกองทหารสยามในช่วงสงครามระหว่างสยามกับอันนัม (อันนัมในที่นี้หมายถึงเวียดนามในสมัยนั้น) การกวาดต้อนนี้เกิดขึ้นทั้งทางบกและทางเรือ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ซอในกัมพูชาไม่พอใจรูปแบบการปกครองของเขมรในขณะนั้น พวกเขาจึงมาขอความคุ้มครองจากกองทัพไทยที่ตั้งอยู่ในเมืองโจดกของเวียดนามใต้ [4] หลังจากนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ซอจึงถูกส่งตัวมายังสยามและขึ้นบกที่จังหวัดราชบุรี ก่อนจะถูกโยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดกาญจนบุรี ก่อนที่จะมีการย้ายถิ่นไปอยู่ในพื้นที่อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี [5]

ชุมชนชาติพันธุ์ซอ บ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์นี้เผชิญกับความเสี่ยงในการสูญเสียทุนวัฒนธรรมที่สะสมมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านภาษา ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาซอ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชุมชนนี้ กำลังอยู่ในภาวะวิกฤตตามการสำรวจของ Premsrirat [6] โดยจำนวนผู้พูดภาษานี้ลดลงอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่น ๆ การสำรวจภาคสนามในพื้นที่อำเภอศรีสวัสดิ์พบว่ามียุคชาติพันธุ์ซอเพียงแห่งเดียวคือบ้านทุ่งนา ชุมชนนี้เป็นตัวอย่างของการอยู่รอดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามากระทบอย่างต่อเนื่อง การสร้างเงื่อนไขในพื้นที่เมื่อหลายทศวรรษก่อนทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ซอต้องย้ายถิ่นฐาน แต่พวกเขาก็ยังคงรักษาวินัยชีวิตแบบดั้งเดิมไว้ได้บางส่วน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันได้ส่งผลให้วิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชุมชนเริ่มถูกกลืนหายไป นอกจากนี้ การที่ชุมชนขาดแนวทางที่ชัดเจนในการอนุรักษ์ภาษาของตนเองยังทำให้ความเสี่ยงต่อการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ ซอช (Saoch) ในประเทศไทย พบว่ามีการศึกษาของนักวิชาการเพียงท่านเดียว คือ งานวิจัยของ อิศระ ชูศรี [4] เน้นไปที่การศึกษาในด้านภาษาศาสตร์เป็นหลักชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงในการสูญหายของภาษาซอช โดยเฉพาะเมื่อจำนวนผู้พูดลดน้อยลงเรื่อย ๆ ยังไม่มีการศึกษาในด้านทุนวัฒนธรรม งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นที่จะเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยมุ่งสำรวจและสังเคราะห์ทุนวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ซอช ทั้งประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิต เพื่อค้นหาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ และนำไปสู่การใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

ปัจจุบันแม้จะมีความพยายามจากสมาชิกในชุมชน เช่น อดีตผู้ใหญ่บ้านที่ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ภาษา แต่ยังขาดการสนับสนุนที่เพียงพอและเครื่องมือที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ภาษา ทำให้การรักษาภาษาเผชิญกับความท้าทายอย่างมาก ไม่มีแผนการหรือแนวทางที่เป็นระบบและครอบคลุมเพียงพอในการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น (4) นอกจากนี้ภาษาแล้ว การศึกษาภาคสนามของผู้วิจัยเองพบว่า ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ซอชยังมีความสำคัญในด้านอื่น ๆ เช่น ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิต ซึ่งเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนได้ การศึกษาทุนวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน พร้อมทั้งรับมือกับความท้าทายที่มากจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การศึกษาและสังเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ซอช โดยมีเป้าหมายในการค้นหาแนวทางที่ชัดเจนในการอนุรักษ์และพัฒนาทุนวัฒนธรรมเหล่านี้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมสมัยใหม่ เพื่อให้ชุมชนสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน การศึกษาศักยภาพของชุมชนและการสังเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ซอชมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากทุนวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรที่มีค่าและสามารถนำมาใช้สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ในหลากหลายรูปแบบ หนึ่งในแนวทางสำคัญคือการพัฒนาทุนวัฒนธรรมในมิติของการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการนำเสนอวิถีชีวิต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน อันเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่สามารถพบได้จากที่อื่น เช่น การส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ตรงจากการเข้าร่วมในพิธีกรรมท้องถิ่น การเรียนรู้วิถีการทำหัตถกรรมพื้นเมือง หรือการลิ้มลองอาหารดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ซอช ล้วนแต่เป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ นอกจากการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวแล้ว การพัฒนาทุนวัฒนธรรมยังช่วยส่งเสริมความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน เพิ่มความสามัคคี และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

กล่าวได้ว่าการพัฒนาเชิงวัฒนธรรมยังสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนระยะยาว โดยการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชุมชน และการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวหรือการค้าขายผลิตภัณฑ์เหล่านั้นบนแพลตฟอร์มต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลลัพธ์ของการพัฒนานี้จะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ สร้างรายได้ที่ยั่งยืน และสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพชุมชนบ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อสังเคราะห์ทุนวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ซอช บ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

3. เพื่อค้นหาแนวทางพัฒนาทุนวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์อู้ง บ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่สำคัญที่ใช้ในงานวิจัยนี้คือแนวคิดเรื่องทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) มีต้นกำเนิดจาก Pierre Bourdieu โดย Bourdieu ระบุว่าทุนวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญในการสร้างโอกาสและความสำเร็จทางสังคม และสามารถนำมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในระดับชุมชนได้ แนวคิดนี้ถูกนำมาปรับใช้กับการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ในหลากหลายมิติ เช่น การอนุรักษ์ภาษา ประเพณี และวิถีชีวิต สามารถนำไปสู่การสร้างรายได้และการพัฒนาชุมชน [12], [9] จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น งานของ Choosri [4] เน้นศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์และการเปรียบเทียบเชิงโครงสร้างระหว่างภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อู้งในประเทศไทย และกัมพูชา งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าภาษาของอู้งมีความเสี่ยงที่สูญหายหากไม่มีการอนุรักษ์ที่เหมาะสม นอกจากนี้การศึกษาของ Institute of Language and Culture for Rural Development, Mahidol University [3] ยังเสริมถึงสถานะทางชาติพันธุ์ของชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย แสดงถึงความสำคัญของการรักษาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อให้คงอยู่กับคนรุ่นใหม่ นอกจากภาษาศาสตร์แล้ว การศึกษาเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมของชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศไทย เช่น งานวิจัยของ Muanchonchee [8], [11] ศึกษาเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในจังหวัดนครปฐม แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น งานประเพณีหรือการผลิตสินค้าพื้นบ้านที่มีลักษณะเฉพาะตัว อย่างไรก็ตามการนำทุนเหล่านี้ไปพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างชัดเจน งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างเหล่านี้โดยเน้นการสังเคราะห์ทุนวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์อู้งให้เห็นภาพรวมของสถานภาพปัจจุบันและชี้ให้เห็นถึงช่องว่างที่ยังไม่ได้รับการศึกษาเพียงพอ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาความรู้ด้านทุนวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชนต่อไป

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประยุกต์วิธีวิทยาทางมานุษยวิทยา (Anthropological Research Methods) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research -PAR) การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อู้งในชุมชนบ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการศึกษาที่มีการวางแผนอย่างรอบคอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและเชื่อถือได้ ข้อมูลได้รับจากหลากหลายแหล่ง ผู้วิจัยมีการวางแผนโดยใช้เทคนิคเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก และรายละเอียดมีความน่าเชื่อถือ ดังนี้

1.การเตรียมตัวและการติดต่อชุมชน การเลือกพื้นที่วิจัยคัดเลือกพื้นที่วิจัยจำนวน 1 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากชุมชนบ้านทุ่งนาเป็นชุมชนเดียวที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อู้งอาศัยอยู่ในประเทศไทย ยังปรากฏการใช้ภาษาอู้งอยู่ในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าภาษาอู้งจะเป็นภาษาที่อยู่ในภาวะใกล้สูญหาย การติดต่อผู้ใหญ่อำเภอ ทั้งนี้การติดต่อกับผู้ใหญ่อำเภออย่างไม่เป็นทางการเป็นขั้นตอนสำคัญ เนื่องจากผู้ใหญ่อำเภอสามารถเป็นผู้นำและเชื่อมโยงนักวิจัยกับสมาชิกชุมชนได้ และการได้รับการอนุญาตและความร่วมมือจากผู้วิจัยขออนุญาตอย่างเป็นทางการจากผู้นำชุมชนและได้รับความร่วมมือจากสมาชิกชุมชนในการเก็บข้อมูล

2. การสร้างปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน เช่น งานประเพณี พิธีกรรม การประชุมของชุมชน เพื่อทำความรู้จักและสร้างความไว้วางใจกับสมาชิกชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน หรือกลุ่มแม่บ้าน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยโดยใช้เวลา 4 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน - กรกฎาคม 2566

3. การเตรียมตัวและการวางแผน การวางแผนการเยือนชุมชนล่วงหน้า รวมถึงการประสานงานกับ ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชน เพื่อจัดเตรียมการเข้าพบและการเข้าร่วมกิจกรรม การเตรียมอุปกรณ์จัดเตรียมอุปกรณ์ ที่จำเป็นสำหรับการเก็บข้อมูล เช่น กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก แผนที่ และอุปกรณ์สำรวจ เน้นการสำรวจสภาพแวดล้อมของชุมชนใช้ระยะเวลา 1 เดือน ได้แก่ เดือนสิงหาคม 2566 เพื่อทำความเข้าใจ โครงสร้าง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การเข้าร่วมกิจกรรมในชีวิตประจำวัน นักวิจัยเข้าร่วม กิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของชุมชน เช่น การทำงานในไร่นา การประกอบอาหาร การร่วมพิธีกรรม และการประชุมชุมชน เพื่อสังเกตพฤติกรรมและวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ นักวิจัย ใช้เวลาในการสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนโดยการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สมาชิก ชุมชนรู้สึกคุ้นเคยและยินดีที่จะให้ข้อมูล การบันทึกข้อมูลแบบไม่เป็นทางการ นักวิจัยจดบันทึกข้อมูลที่ได้จาก การสนทนาและการสังเกตในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยระหว่างการทำงานในไร่นา เป็นต้น

5. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวนทั้งหมด 45 คน คือ กลุ่มผู้ให้ ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน คือ ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้ดำเนินการ ในพิธีกรรมท้องถิ่น เช่น พิธีกรรมไหว้ศาลากลางบ้านพ่อปู่เขาแดง ผู้ที่มีบทบาทในการจัดการพิธีกรรมสำคัญ ในชุมชน ปราชญ์ชุมชน (ครูภูมิปัญญาชุมชนในด้านต่าง ๆ) ผู้ที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทาง เช่น การเกษตร การแพทย์พื้นบ้าน การทอผ้า เป็นต้น กลุ่มแกนนำเกษตรกรในชุมชน เกษตรกรที่มีบทบาทในการนำการเกษตร ในชุมชน ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำเกษตรท้องถิ่น และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง จำนวน 20 คน กลุ่มเยาวชน นักเรียนในโรงเรียนบ้านทุ่งนา ตัวแทนเยาวชนที่มีบทบาทในกิจกรรมชุมชนหน่วยงานราชการในพื้นที่ บุคลากรทางการศึกษา เจ้าหน้าที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ขมุและกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงในชุมชนบ้านทุ่งนา ตัวแทนที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน และผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตและ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง

6. จัดสนทนากลุ่มย่อย เพื่อตรวจสอบข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมและค้นหาแนวทางการใช้ทุนวัฒนธรรม ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนาทั้งหมด 8 คน คัดเลือกจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ตัวแทนเยาวชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และบุคลากรทางการศึกษา

7. การวิเคราะห์ข้อมูล เริ่มต้นด้วยการจัดระเบียบข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ แล้วทำการอ่านและทำความเข้าใจข้อมูลอย่างละเอียด จากนั้นใช้วิธีการเข้ารหัส (Coding) เพื่อระบุค่าสำคัญ หรือประเด็นหลักที่ปรากฏในข้อมูล และจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์การวิจัย เมื่อนักวิจัยจัดกลุ่มข้อมูลได้แล้ว ทำการวิเคราะห์และตีความข้อมูลเหล่านั้น โดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดและ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์ความหมาย สุดท้ายตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการ ตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความแม่นยำ ก่อนสรุปผลและนำเสนอในรูปแบบที่เป็นระบบ และสอดคล้องกับเป้าหมายของการวิจัย

8. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ใช้การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า คือ 1) **ด้านตัวผู้วิจัย** นักวิจัยจะใช้มุมมองและทฤษฎีต่าง ๆ ในการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายและครอบคลุม 2) **ด้านเวลา** วิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลในช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงและความคงที่ของข้อมูล และ 3) **ด้านวิธีการ** ใช้วิธีการวิเคราะห์ที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์

9. การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เลขที่โครงการวิจัย 012/2566

สรุปผล

1. **บริบทชุมชนและศักยภาพชุมชนบ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี** บ้านทุ่งนา หมู่ที่ 4 ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี พื้นที่ตั้งอยู่เหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 240 เมตร ปัจจุบันมีประชากรหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ขมุ กลุ่มชาติพันธุ์ข้อ (สโอง) กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง คนอีสานที่ย้ายถิ่น และคนไทยทั่วไป จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 302 ครัวเรือน ชุมชนบ้านทุ่งนาเดิมเป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับการก่อสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ในปี พ.ศ. 2516 ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ต้องย้ายถิ่นฐาน โดยนโยบายของรัฐขณะสร้างเขื่อนนั้น ประชากรที่มีสัญชาติไทยจะได้รับจัดสรรพื้นที่ทำกินครอบครัวละ 18 ไร่ สำหรับการทำเกษตรกรรม และ 2 ไร่สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย แม้ว่าในปัจจุบันพื้นที่ชุมชนจะเปลี่ยนไปเป็นที่ราบลุ่มกับภูเขาลาดชันและอยู่ติดกับเขื่อนศรีนครินทร์ แต่ชื่อ “บ้านทุ่งนา” ยังคงถูกใช้มาจนถึงปัจจุบันเพื่อสะท้อนถึงสภาพภูมิศาสตร์ดั้งเดิมที่เคยเป็นพื้นที่ทำนาของกลุ่มชาติพันธุ์ข้อ เช่นเดียวกับทางด้านลักษณะทางกายภาพของพื้นที่พบว่าดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เป็นดินทรายและดินที่เกิดจากการสลายตัวของหินที่มีความเป็นกรด จึงไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูก แต่ชุมชนยังคงมีทรัพยากรป่าไม้อันหลากหลาย ประกอบไปด้วยป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าดิบแล้ง ซึ่งมีพืชพันธุ์และสัตว์ป่าหลากหลายชนิดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและสร้างความมั่นคงทางอาหารได้ นอกจากนี้ พื้นที่บางส่วนของชุมชนยังตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ มีความสำคัญในเชิงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ

ชาติพันธุ์วรรณาและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ข้อ (สโอง) บ้านทุ่งนามีรากฐานมาจากจังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา บรรพบุรุษของพวกเขาได้อพยพมาประมาณ 200 ปีก่อน และมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านทุ่งนาเดิม ชุมชนกลุ่มนี้เคยตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่บ้านหนองบัว บ้านลาดหญ้าและบ้านท่าเสา ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี ก่อนที่จะถูกอพยพมายังบ้านทุ่งนา ปัจจุบันพื้นที่บ้านทุ่งนาเดิมจมน้ำเนื่องจากการสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ เมื่อชุมชนถูกย้ายมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในบ้านทุ่งนาปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์ข้อต้องเผชิญกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์ขมุและกลุ่มอีสานที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยในพื้นที่เดียวกัน ส่งผลให้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ข้อ เช่น ภาษาและประเพณี ค่อย ๆ ถูกกลืนหายไป จากคำบอกเล่าของ *ลุงทับ (นามสมมติ)* หนึ่งในผู้อาวุโสในชุมชน เล่าว่า

“เราเคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ปัจจุบันเป็นเขื่อนศรีนครินทร์ แต่เมื่อเขื่อนถูกสร้าง เราถูกย้ายขึ้นมาอยู่ที่บ้านหนองหว้า ซึ่งปัจจุบันคือบ้านทุ่งนา”

ลุงทับยังระบุอีกว่า บรรพบุรุษของชาวข้อมาจากกัมปงโสม จังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา

และมีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเรื่อย ๆ ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเข้ามาของกลุ่มคนไทยในพื้นที่ปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์ชองที่ยังคงอาศัยอยู่ในบ้านทุ่งนามีจำนวนเพียง 15 ครัวเรือน ซึ่งจำนวนผู้พูดภาษาชองมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมและภาษาจากกลุ่มคนอื่นในพื้นที่ ลักษณะบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ชองบ้านทุ่งนา มีการพัฒนารูปแบบที่หลากหลายจากอดีตถึงปัจจุบัน สามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบหลัก คือ แบบดั้งเดิม แบบปรับปรุง และ แบบสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน คือ

1. บ้านแบบดั้งเดิม บ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ชองในอดีตถูกสร้างขึ้นตามภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติเป็นหลัก เช่น ไม้ไผ่และไม้ชนิดต่าง ๆ จากป่าใกล้เคียง บ้านเรือนเหล่านี้มักสร้างยกพื้นสูง เพื่อให้พื้นที่ใต้ถุนสำหรับเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตรหรือเลี้ยงสัตว์ เช่น วัวและควาย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการทำนา ข้อมูลจากผู้นำชุมชน (นามสมมุติ) เล่าว่า

“ในอดีต บ้านของคนชองมักจะสร้างจากไม้และไผ่ที่ได้จากป่าใกล้ ๆ ชุมชน ส่วนใหญ่เป็นบ้านยกพื้นสูง ซึ่งมีพื้นที่ใต้ถุนไว้เก็บของ”

2. บ้านแบบปรับปรุง เมื่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป บ้านเรือนในชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ชองก็มีการปรับปรุงขยายพื้นที่และเสริมความทนทานมากขึ้น โดยยังคงใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ไม้เนื้อแข็ง แต่เพิ่มการใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น อิฐและกระเบื้องในการปูพื้น เพื่อให้เหมาะสมกับการอยู่อาศัยในระยะยาว ข้อมูลจากชาวบ้าน (นามสมมุติ) เล่าว่า

“บ้านในปัจจุบันมีการปรับตามสภาพเศรษฐกิจ บางหลังยังคงใช้ไม้ แต่มีการใช้วัสดุอื่น ๆ อย่างอิฐและกระเบื้องเข้ามาเสริม”

3. บ้านแบบสมัยใหม่ บ้านเรือนในยุคปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากภายนอกมากขึ้น ทั้งในด้านรูปแบบและการใช้วัสดุสมัยใหม่ บ้านเรือนบางหลังได้รับการออกแบบอย่างอิสระ โดยใช้วัสดุผสมผสานระหว่างไม้และคอนกรีต บางหลังมีพื้นที่ปูด้วยแผ่นปูนหรือลานซึ่งเหมาะสมกับสภาพการใช้งานและความสะดวกสบายของครอบครัว ลักษณะบ้านแบบนี้สะท้อนให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงในการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก

การเปลี่ยนแปลงบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ชองไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ แต่ยังสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ชองเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ในยุคปัจจุบัน

ศักยภาพชุมชนบ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี สามารถระบุดูแลเชิงจุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่าชุมชนบ้านทุ่งนามีปัจจัยที่สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้ในอนาคต โดยจุดแข็งภายในชุมชนหลายประการสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งยังช่วยในการวางแผนพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

จุดแข็งของชุมชนบ้านทุ่งนา

- 1) ผู้อาวุโสในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมชาติพันธุ์ชอง
- 2) ผู้นำชุมชนมีความรู้และความเข้าใจในงานพัฒนาชุมชน สร้างความเชื่อมั่นและความสามัคคีในหมู่สมาชิก

3) ชุมชนได้รับประโยชน์จากพื้นที่เกษตรที่ติดกับเขื่อนศรีนครินทร์ ทำให้มีน้ำเพียงพอในการทำกรเกษตรตลอดปี

4) ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ขมุ กลุ่มชาติพันธุ์ขมู กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และชาวอีสาน ที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

5) ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่สนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรอาหารที่หลากหลาย

จุดอ่อนของชุมชนบ้านทุ่งนา

1) เยาวชนในชุมชนไม่ให้ความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ขมุค่อย ๆ เลือนหายไป

2) ชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่คุ้มครองของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ ทำให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติถูกจำกัด

3) ชุมชนเผชิญปัญหาช้างป่าเข้ามาทำลายพืชผลการเกษตร ทำให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตทางการเกษตร

4) บางกลุ่มในชุมชนขาดความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากปัญหาทางการเมืองท้องถิ่น

โอกาสของชุมชนบ้านทุ่งนา

1) เส้นทางที่ผ่านชุมชนบ้านทุ่งนาเชื่อมต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ทำให้นักท่องเที่ยวผ่านมาซื้อสินค้าของชุมชนเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก

2) หน่วยงานของรัฐในชุมชนมีการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนในหลายด้าน เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (โรงเรียนบ้านทุ่งนา) และการพัฒนาท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเป็ด)

ภัยคุกคามชุมชนบ้านทุ่งนา

1) การย้ายถิ่นของคนภายนอกและสมาชิกในชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน โดยเฉพาะการเลือนหายของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ขมุ

กล่าวได้ว่าชุมชนบ้านทุ่งนามีศักยภาพที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนในหลากหลายมิติ เช่น การมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย การมีผู้นำที่เข้มแข็ง และการอยู่ร่วมกันของหลายกลุ่มชาติพันธุ์อย่างสงบสุข ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นรากฐานสำคัญที่สามารถนำไปต่อยอดในด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน

2. ทุณวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ขมุ (สโอง) บ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มชาติพันธุ์ขมุ (สโอง) ที่อาศัยอยู่ในบ้านทุ่งนามีทุนวัฒนธรรมที่สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภทหลัก สะท้อนถึงวิถีชีวิต ประเพณี และความเชื่อที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในกาย ทุนวัฒนธรรมที่อาศัยการสถาปนา และทุนวัฒนธรรมในรูปของวัตถุ สามารถสนับสนุนข้อมูลผ่านคำบอกเล่าจากสมาชิกในชุมชน ดังนี้

2.1 ทุนวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในกาย สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดผ่านบทบาทของผู้นำชุมชนและผู้อาวุโส ผู้ที่เป็นศูนย์กลางในการสืบทอดวัฒนธรรม ภาษา และประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ขมุ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้วัฒนธรรมบางอย่างเริ่มสูญหาย โดยเฉพาะภาษาขมุที่มีผู้พูดเหลือน้อยลง ดังเสียงสะท้อน

“ตอนเด็ก ๆ ทุกคนพูดภาษาของเรากันอยู่ แต่ตอนนี้เด็กไม่พูดกันแล้ว พอพวกเราหมดไป ภาษาอาจจะหายไปเลย” (ปราชญ์ชุมชน นามสมมุติ)

“คนมักจะเรียกเราว่า ‘อูด’ ซึ่งหมายถึงพื้น มันทำให้เราโกรธเพราะเขาไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริง มันเหมือนตลกเรา” (ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น นามสมมุติ)

กล่าวได้ว่าทุนวัฒนธรรมในกายของกลุ่มชาติพันธุ์อุ้งสะท้อนความเป็นตัวตนผ่านภาษาท้องถิ่นและภูมิปัญญาที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น แต่การผสมผสานทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่ ทำให้เกิดความเสี่ยงในการสูญเสียภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นี้

2.2 ทุนวัฒนธรรมที่อาศัยการสถาปนา ทุนวัฒนธรรมนี้เกิดจากความเชื่อทางจิตวิญญาณและความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตชุมชน การเคารพธรรมชาติและผีป่าเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์อุ้ง ดังเสียงสะท้อน

“เราเคยอยู่อาศัยในป่า ตอนเด็ก ๆ ปู่ย่าบอกว่าต้องเคารพธรรมชาติและผีป่า ถ้าเราไม่เคารพก็จะมีปัญหาในชีวิต” (ผู้นำชุมชน นามสมมุติ)

“ชุมชนเราต้องอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เราเชื่อว่าคนกับผีป่ามีความสัมพันธ์กัน ไม่สามารถแยกจากกันได้” (ผู้อาวุโสในชุมชน นามสมมุติ)

กล่าวได้ว่าทุนวัฒนธรรมที่อาศัยการสถาปนาสะท้อนถึงเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความเชื่อเหล่านี้ยังคงมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อุ้ง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในสังคม แต่ความเชื่อในการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติและจิตวิญญาณยังคงเป็นส่วนสำคัญในชีวิตของชาวบ้าน

2.3 ทุนวัฒนธรรมในรูปของวัตถุ ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น วัดทุ่งนา เป็นศูนย์รวมทางศาสนาและจิตวิญญาณของชุมชน โดยวัดนี้ถูกย้ายมาตามการอพยพของชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2516 ดังเสียงสะท้อนจากเจ้าอาวาสวัดทุ่งนา กล่าวว่า

“วัดทุ่งนาคือหัวใจของชุมชน ชาวบ้านเคารพและนับถือวัดนี้มาตั้งแต่ย้ายมาใหม่”

นายสนธยา (นามสมมุติ) เสริมว่า “วัดนี้ถูกสร้างขึ้นใหม่หลังจากที่เราอพยพมาตอนเขื่อนสร้างเสร็จ เราใช้ไม้จากวัดเดิมมาสร้างศาลาใหม่ เป็นความทรงจำของชุมชนเรา”

กล่าวได้ว่าวัดทุ่งนาเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศาสนาที่สะท้อนถึงความมั่นคงและความสามัคคีในชุมชน บ้านทุ่งนายังคงรักษาสถานที่ทางศาสนาและวัฒนธรรมของตนไว้ เป็นส่วนหนึ่งของการเชื่อมโยงกับอดีตและการสืบทอดวัฒนธรรม

3. แนวทางพัฒนาทุนวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์อุ้ง (สโจ) บ้านทุ่งนา แนวทางในการพัฒนาทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อุ้ง (สโจ) สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 แนวทางหลัก ซึ่งได้มาจากการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่น ผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในเวทีสนทนา โดยมีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรในพื้นที่ ซึ่งทั้ง 5 แนวทางนี้ถูกเสนอเพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาตนเอง ดังนี้

3.1 แนวทางขั้นพื้นฐานในการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน แนวทางนี้เน้นการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของทุนวัฒนธรรม เช่น การสนับสนุนให้มีครูภูมิปัญญาในชุมชน และการส่งเสริมการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณ แนวทางนี้ได้จากการพูดคุยกับสมาชิกในชุมชนที่ระบุถึงความสำคัญของการปลูกฝังคุณค่าเหล่านี้ให้แก่เยาวชนตามข้อตกลงของชุมชนว่า “ถ้าเราไม่สอนเด็กๆ

ให้เห็นความสำคัญของสิ่งที่เรามี พวกเขาก็จะลืมไปตามกาลเวลา” การสนับสนุนครุภูมิปัญญาและการสืบสานประเพณีนี้ยังช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ในอนาคต

3.2 แนวทางการใช้ทุนวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในกายเพื่อการพัฒนาชุมชน แนวทางนี้เน้นการนำทุนวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนมาใช้สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เช่น การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านภายในชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมในพื้นที่ การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายชุมชนทั้งภายในและภายนอกเพื่อขับเคลื่อนทุนทางเศรษฐกิจและสังคม “การมีพิพิธภัณฑ์ชุมชนจะทำให้คนต่างถิ่นมองเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรามี” แนวทางนี้มาจากการสนทนากับผู้นำชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่เห็นว่าอัตลักษณ์ของชุมชนยังสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดได้

3.3 แนวทางการใช้ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน แนวทางนี้เน้นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุดความรู้แบบดั้งเดิมและความรู้จากหน่วยงานภายนอก เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้าใจที่หลากหลายและก้าวทันสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป “การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ชุมชนเติบโตไปในทิศทางที่ดี” แนวทางนี้ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนที่เห็นความจำเป็นในการนำความรู้ใหม่มาใช้พัฒนาชุมชน

3.4 แนวทางการใช้ทุนวัฒนธรรมด้านสำนึกรักถิ่นเกิด แนวทางนี้เน้นการปลูกฝังความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดของสมาชิกในชุมชน ให้พวกเขาตระหนักถึงคุณค่าและประวัติศาสตร์ของถิ่นเกิด เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการรักษาและพัฒนาชุมชน “บ้านเราเป็นที่ที่บรรพบุรุษสร้างมา เราต้องรักษาและดูแล” แนวทางนี้เกิดจากการพูดคุยกับสมาชิกในชุมชนที่มีความภูมิใจในถิ่นกำเนิดของตน และมองว่าความรักในถิ่นเกิดเป็นแรงผลักดันสำคัญในการพัฒนาชุมชน

3.5 แนวทางการใช้ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของวัตถุเพื่อการพัฒนาชุมชน แนวทางนี้มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อสร้างรายได้ “สิ่งของที่เรารสร้างขึ้นด้วยมือของเราเองสามารถนำไปจำหน่ายได้และยังช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมของเราไปสู่คนภายนอก” แนวทางนี้มาจากการสนทนากับกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนที่เล็งเห็นว่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสามารถเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการสร้างรายได้และสืบทอดวัฒนธรรม

แนวทางการพัฒนาทุนวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ขมุ (สโจ) บ้านทุ่งนา เน้นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนผ่านการอนุรักษ์และส่งเสริมทุนวัฒนธรรมในหลายมิติ ทั้งการปลูกฝังสำนึกรักถิ่นเกิด การใช้ความรู้ท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกพื้นที่ รวมถึงการผสมผสานความรู้ระหว่างคนในชุมชนกับภายนอก เพื่อให้ชุมชนสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้ในสภาพที่เปลี่ยนแปลง โดยให้ความสำคัญกับการสืบทอดวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นใหม่เพื่อความยั่งยืนของชุมชน

การอภิปรายผล

การวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นกลไกในการพัฒนาชุมชนโดยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทุนวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในกาย ทุนวัฒนธรรมที่อาศัยการสถาปนา และทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของวัตถุ ซึ่งล้วนเป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาชุมชน การพัฒนาเหล่านี้สอดคล้องกับ

แนวความคิดการพัฒนาชุมชน โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ การใช้ทรัพยากร และการส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของชุมชนสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

บริบทชุมชนและศักยภาพชุมชนบ้านทุ่งนา การศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนบ้านทุ่งนา ตำบลหนองเปิด อำเภอสรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ใหม่ที่นำเสนอหลายประการที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาและการค้นพบใหม่จากการศึกษานี้ ประการแรก การตั้งชื่อหมู่บ้านบ้านทุ่งนานั้นสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับภูมิศาสตร์ท้องถิ่นอย่างชัดเจน ชื่อบ้านทุ่งนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ราบลุ่มที่ใช้สำหรับการเกษตรในอดีตแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ผูกพันกับสิ่งแวดล้อม โดยลักษณะนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องภูมินามพื้นที่บ้านที่ใช้ภูมิประเทศเป็นฐานในการตั้งชื่อสถานที่ ซึ่งงานวิจัยของ Chaichana, N. [7] และนักวิจัยอื่น ๆ ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภูมินามในฐานะการสะท้อนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ประการที่สอง ศักยภาพของชุมชนบ้านทุ่งนาแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ซ่ง (สโจ) ที่ถูกโยกย้ายจากถิ่นฐานเดิมเมื่อการสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ แม้ว่าการย้ายถิ่นจะมีผลต่อวิถีชีวิตของชุมชน แต่ชาวซ่งยังคงรักษาภาษาและวัฒนธรรมของตนอยู่ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การใช้ภาษาซ่งลดลงอย่างต่อเนื่องจนอยู่ในภาวะใกล้สูญหาย ประเด็นนี้ได้รับการยืนยันจากงานวิจัยของ Choosri, I. [5] และ Choosri, I. [4] ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภาษาซ่งจากการสัมผัสภาษาระหว่างซ่งในประเทศไทยและกัมพูชา การศึกษาเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ซ่งได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและภูมิศาสตร์ โดยชาวซ่งในสองประเทศได้แยกออกจากกันเป็นเวลานาน ส่งผลให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ประการที่สาม การปรับตัวของชุมชนบ้านทุ่งนาในด้านเศรษฐกิจและสังคมสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การมีพื้นที่ป่าและทรัพยากรน้ำที่อุดมสมบูรณ์สนับสนุนการดำรงชีวิตของชุมชนในด้านเกษตรกรรม นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของชุมชนกับธรรมชาติยังแสดงถึงวิถีชีวิตที่สมดุลและยั่งยืน ซึ่งเป็นลักษณะที่ตรงกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของ Julian Steward [8] ที่กล่าวถึงการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมผ่านวัฒนธรรมและการปรับใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น การศึกษานี้พบว่า ชุมชนบ้านทุ่งนามีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนผ่านการอนุรักษ์และส่งเสริมทุนวัฒนธรรม โดยเฉพาะในเรื่องของภาษาซ่งและความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชนควรเน้นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างมูลค่าจากวัฒนธรรม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ทุนวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ซ่ง (สโจ) บ้านทุ่งนา ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ซ่งในชุมชนบ้านทุ่งนาสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในกาย ทุนวัฒนธรรมที่อาศัยการสถาปนา และทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของวัตถุ ประเด็นสำคัญที่ค้นพบคือ การสืบทอดภาษาซ่งซึ่งเป็นภาษาพูดที่ไม่มีภาษาเขียน จำนวนผู้ใช้ภาษานี้ลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ภาษานี้อยู่ในภาวะวิกฤต สอดคล้องกับการศึกษาของ Choosri, I. [9] ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ซ่ง การศึกษานี้ที่พบว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบสานเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้อาวุโสและผู้นำทางการ ซึ่งมีบทบาทในการสร้างความสามัคคีในชุมชน อีกทั้งผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น พระอธิการชาตรี วัดทุ่งนาราม ก็มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมศาสนาและวิถีชีวิตทางจิตวิญญาณ สอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของ Julian Steward [10] ที่มองว่าการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเป็นการผสมผสานวิถีชีวิตและความเชื่อเข้ากับธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรมที่พบในชุมชนบ้านทุ่งนาเป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาชุมชน เช่น การใช้พื้นที่ทางการเกษตร

และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างรายได้ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ภาษาฮังการีและประเพณีทางศาสนา เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของเรณู เหมือนจันทร์เขย [11] สนับสนุนแนวคิดนี้โดยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการใช้ทุนวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทุนวัฒนธรรมชุมชนชาติพันธุ์ฮัง (สโจ) บ้านทุ่งนา แนวทางการพัฒนาทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ฮัง (สโจ) บ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนำทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาชุมชนในหลายมิติ โดยแนวทางการพัฒนาทั้ง 5 ข้อ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคมในปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับงานวิจัยและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวทางขั้นพื้นฐานในการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน แนวทางนี้เน้นการใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชน โดยส่งเสริมการตระหนักรู้ในคุณค่าของทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรม เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาชุมชนของ Phuangngam, K. [12] ที่กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนโดยการพึ่งพิงทุนทางวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานในการสร้างความยั่งยืนและการพึ่งตนเอง

2. แนวทางการใช้ทุนวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในกาย การนำอัตลักษณ์และทุนวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประเพณี มาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจของชุมชน ถือเป็นแนวทางที่สามารถสร้างรายได้และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ภาษาฮัง เป็นตัวอย่างหนึ่งของการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Phanthawi, N. [13] ที่พบว่าพิธีกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถเป็นแหล่งสร้างคุณค่าและความภูมิใจในชุมชนได้

3. แนวทางการใช้ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การทำงานร่วมกันและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงานภายนอก เพื่อพัฒนาทักษะและเพิ่มศักยภาพในด้านต่าง ๆ เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความรู้และความสามารถให้กับสมาชิกในชุมชน การพัฒนาทักษะการผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น หัตถกรรมพื้นบ้าน การทำอาหารพื้นเมือง เป็นการนำทุนวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาชุมชนที่เน้นการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนและภายนอก

4. แนวทางการสร้างสำนึกรักถิ่นเกิด การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของถิ่นเกิดและประวัติศาสตร์ของตนเอง ถือเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างความผูกพันและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เช่น การจัดงานประเพณีท้องถิ่น จะช่วยให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง การสร้างสำนึกรักถิ่นเกิดนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ที่เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนจากภายใน

5. แนวทางการใช้ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของวัตถุ การใช้ทรัพยากรทางกายภาพ เช่น พื้นที่การเกษตรและป่าไม้ เพื่อสร้างมูลค่าและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เป็นแนวทางที่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำและป่าไม้ เพื่อประโยชน์ในการเกษตรและการใช้ชีวิตของคนในชุมชน เป็นตัวอย่างของการใช้ทุนวัฒนธรรมในรูปของวัตถุเพื่อสร้างคุณค่าและความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Udomsap et al. [14] ที่พบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยใช้ทุนวัฒนธรรมในชุมชน

เป็นแนวทางที่ช่วยสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชนได้

แนวทางการพัฒนาทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อู้อ้ง (สโจ) บ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีทั้งหมด 5 แนวทางหลัก ได้แก่ การใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นกลไกในการพัฒนาชุมชน การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านความร่วมมือระหว่างชุมชนและภายนอก การสร้างสำนึกรักถิ่นเกิดเพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และการใช้ทรัพยากรทางกายภาพอย่างยั่งยืนในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

ข้อค้นพบองค์ความรู้ด้านวิชาการ

1. **บทบาทของทุนวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชน** งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าทุนวัฒนธรรม เช่น ภาษา ประเพณี และความเชื่อทางจิตวิญญาณ สามารถใช้เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจและพัฒนาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อู้อ้ง ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดดั้งเดิมของ Pierre Bourdieu ที่มองว่าทุนวัฒนธรรมมักเป็นเครื่องมือในการสร้างความไม่เท่าเทียมในสังคม

2. **การอนุรักษ์ภาษาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม** ภาษาอู้อ้งที่อยู่ในภาวะใกล้สูญหาย ชี้ให้เห็นถึงความท้าทายในการอนุรักษ์ภาษาในยุคที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การถกเถียงระหว่างแนวคิดของ Fishman ที่สนับสนุนการอนุรักษ์ภาษาอย่างเข้มงวด และ Crystal ที่มองว่าภาษามีการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งในแนวทางการอนุรักษ์และการปรับตัวของภาษาท้องถิ่นในสังคมสมัยใหม่

3. **การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน** งานวิจัยแสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านทุ่งนาใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Julian Steward เกี่ยวกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) แต่ขัดแย้งกับ Hardin ที่เตือนถึงโศกนาฏกรรมแห่งที่สาธารณะหากไม่มีการจัดการที่เหมาะสม

4. **การผสมผสานวัฒนธรรมและการธำรงชาติพันธุ์** การผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อู้อ้งและกลุ่มอื่น ๆ ส่งผลให้ภาษาและวัฒนธรรมของอู้อ้งค่อย ๆ ถูกกลืน ข้อถกเถียงนี้สนับสนุนแนวคิดของ García ที่มองว่าการผสมผสานวัฒนธรรมเป็นผลดี แต่ขัดแย้งกับ Fishman ที่สนับสนุนการธำรงชาติพันธุ์เพื่อรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิม

5. **การพัฒนาชุมชนโดยอิงทุนวัฒนธรรม** ผลการวิจัยชี้ว่าการใช้ทุนวัฒนธรรม เช่น การอนุรักษ์ภาษาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO แต่แตกต่างจาก Rostow's Stages of Economic Growth ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการขยายตัวทางอุตสาหกรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1 **ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน** โดยใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นหลัก สามารถสร้างความยั่งยืนและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนชาติพันธุ์อู้อ้งที่บ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ข้อเสนอแนะมีดังนี้

1.1 การจัดการอบรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความรู้และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน

1.2 การฝึกอบรมทักษะอาชีพ การจัดฝึกอบรมทักษะที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทุนวัฒนธรรม

ในการสร้างรายได้ เช่น การทอผ้า การทำหัตถกรรม และการทำอาหารท้องถิ่น เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

1.3 การสร้างแบรนด์ท้องถิ่น การสร้างแบรนด์สำหรับผลิตภัณฑ์และบริการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม อาหารพื้นบ้าน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าและความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์

1.4 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้และประสบการณ์ทางวัฒนธรรม เช่น การจัดทัวร์เยี่ยมชมวิถีชีวิตท้องถิ่น การเรียนรู้ศิลปะและประเพณีท้องถิ่น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาประเด็นการอนุรักษ์ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อู้อ้ง (สโง) บ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ภาษาอยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญหายควรศึกษาและถอดบทเรียนเกี่ยวกับภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อู้อ้ง เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาไม่ให้ภาษาหายไปจากชุมชน

2.2 ควรทำการศึกษาเพื่อต่อยอดในเชิงลึก เช่น การวิจัยและพัฒนาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยข้อค้นพบในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อู้อ้ง (สโง) บ้านทุ่งนา ตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มาเป็นแนวทางในวิจัยครั้งต่อไป เพื่อเป็นต้นแบบของการพัฒนาอันเกิดจากแนวคิดในฐานะเจ้าของทรัพยากรเพื่อความยั่งยืนต่อไป

2.3 ควรทำการศึกษาขยายพื้นที่เป้าหมายให้ครอบคลุมชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดอื่น ๆ ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อู้อ้งอาศัยอยู่ เพื่อให้เข้าใจลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจความขัดแย้ง และการผสมผสานทางชาติพันธุ์ในการเชื่อมโยงเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการท้องถิ่นเพราะต่างพื้นที่กระบวนการจัดการและรูปแบบเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์และสนับสนุนจากหลายฝ่าย ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ที่เป็นแหล่งทรัพยากรทางวิชาการและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการทำวิจัยนี้ ข้าพเจ้าน้อมรำลึกถึงและแสดงความกตัญญูต่อท่าน ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ผู้มีส่วนสำคัญในการแนะนำการทำงานวิจัยและการทำงานด้านชาติพันธุ์มาโดยตลอด แม้ว่าท่านจะไม่ได้อยู่บนโลกนี้แล้วก็ตาม แต่คำแนะนำและการสนับสนุนของท่านจะคงอยู่ในใจข้าพเจ้าเสมอ ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทางสังคมศาสตร์ทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและให้ข้อเสนอแนะอันล้ำค่า ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพสิงห์, ดร.บวร ทรัพย์สิน และคุณกุมารี ลาภาภรณ์ ที่ทำให้การวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ความสำเร็จของงานนี้ได้โดยไม่เอ่ยถึงผู้ร่วมวิจัย ดร.รจนา นิลมานนท์ ผู้ที่ร่วมฝ่าฟันการทำงานในภาคสนามด้วยความมุ่งมั่น แม้ต้องอดหลับอดนอน นอนกลางดินกินกลางทราย แต่ก็ไม่เคยย่อท้อ ความเป็นเพื่อนและการสนับสนุนของท่านคือแรงผลักดันที่สำคัญอย่างยิ่ง สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบคุณอย่างยิ่งต่อผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเป็ด และสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์อู้อ้ง (สโง) บ้านทุ่งนา ที่ได้เสียสละเวลาและแบ่งปันข้อมูลอันมีค่า ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้ประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนในที่สุด

References

- [1] Sidwell, P. (2015). *Austroasiatic languages: Language isolates*. In R. Dixon & A. Aikhenvald (Eds.), *The Cambridge handbook of linguistic typology*. Cambridge University Press.
- [2] National Library of Cambodia. (2013). Ethnographic studies of the Khmer Loeu. *Asian Journal of Social Science*, 46(1), 79-110.
- [3] Institute of Language and Culture for Rural Development, Mahidol University. (2017). *Ethnolinguistic profile of minority groups in Thailand*. Mahidol University Press.
- [4] Choosri, I. (2009). Chung (Saoch) of Thailand and Cambodia: Phonological and lexical comparisons. *A Journal of Southeast Asian Languages and Cultures*, 38(1), 69-85.
- [5] Choosri, I. (2015). Endangered dialects from Cambodia in Kanchanaburi Province. *Journal of Culture*, 54(1), 66-73.
- [6] Premsrirat, S. (2008). *Chong language dictionary*. Center for Language and Culture Revitalization in Crisis, Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University.
- [7] Chaichana, N. (2023). Strategies for enhancing food security in the Karen Hill Tribe Community, Tambon Tha Kra Dan, Amphoe Si Sawat, Kanchanaburi Province, using BCG Strategies. *Inthani Thaksin Journal*, 18(1), 111-144.
- [8] Muanchonchee, R. (2014). *Cultural capital for the development of Thai dam ethnic group in Nakhon Pathom Province* [Doctoral dissertation, Silpakorn University].
- [9] Choosri, I. (2007). *Investigating contact-induced language change: Cases of Chung (Saoch) in Thailand and Cambodia* [Doctoral dissertation, Mahidol University].
- [10] Vithayaphak, C. (2018). *Human ecology: Studying the environment in social and cultural dimensions*. Research Administration Center, Chiang Mai University Press.
- [11] Muenjanchoey, R. (2014). Cultural capital for Thai Song Dam's development in Nakhon Pathom Province. *Veridian E-Journal*, 7(3), 123-145.
- [12] Phuangngam, K. (2019). *Community and local self-management* (2nd ed.). Thammasat University Press.
- [13] Phanthawi, N. (2001). *Study of local rituals as cultural capital for community development: A case study of Baan Sri Su Khwan, Isaan* [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University].
- [14] Udomsap, W., Sukchawna, P., Paksee, S., Sukchawna, S., Polchai, W., & Chaichana, N. (2024). Guidelines for conserving the Karen rice harvesting tradition for sustainable community development: A case study of Ban Nong Bang and Ban Thung Suea Thon communities. *Inthanin Thaksinsan Journal*, 19(1), 113-139.